

Översättning:

Tkarihwaié:ri


etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv



NAPTEK
traditionell kunskap
och biologisk mångfald

Framtagen inom FN:s Konvention
om biologisk mångfald

CBM:s skriftserie 53



Tunón, Håkan (red.) 2011. *Tkarihwaié:ri – etisk uppförande kod för att säkerställa respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv*. Översättning, CBM:s skriftserie 53. Naptek, Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.

Översättarnas kommentar

Denna översättning är genomförd inom arbetet med Naptek (Nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald) vid Centrum för biologisk mångfald. Översättningen är gjord av Charlotta Warmark, Per Lundberg, Marie Kvarnström och Håkan Tunón. Synpunkter har även inkommit från Mattias Iwarsson. Originalversionen till beslutet om denna etiska kod finns på Konventionen om biologisk mångfalds hemsida: <http://www.cbd.int/>

Vi har i detta dokument efter moget övervägande valt att översätta ”indigenous and local communities” till ”urfolks- och lokala samhällen”. I den officiella svenska översättningen av Konventionen om biologisk mångfald översätts det till ”ursprungliga och lokala samhällen”, men eftersom den engelska formuleringen (och diskussionerna inom konventionsarbetet) inte syftar på ”ursprungliga” rent generellt utan just specifikt på ”urfolk” och mer specifikt på ”urfolkssamhällen”. Vi har däremot valt att behålla ”lokala samhällen” och inte byta detta mot ”lokalsamhällen”, som är mer gängse i svenskt politiskt och administrativt språkbruk.

Artikel 8j lyder i svensk officiell översättning:

[Varje fördragsslutande part skall, så vitt möjligt och om så är lämpligt ...] respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor, samt främja rättvis fördelning av nyttan som uppkommer vid utnyttjandet av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor.

Termen ”urfolks- och lokala samhällen” ska därför alltid uttydas ”urfolks- och lokala samhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald”.

© Naptek, Centrum för biologisk mångfald 2011. Uppsala
CBM:s skriftserie 53

Omslagsillustration: Frontespisen till Carl von Linnés *Flora Lapponica* (c:a 1737) och vattenkraftverket Akkats utanför Jokkmokk (foto: Håkan Tunón)

Layout: Håkan Tunón utifrån en mall av Oloph Demker

Tryck: Danagårds LiTHO AB, 2011

ISBN: 978-91-89232-65-5

ISSN: 1403-6568

Beslut X/42

Tkarihwaié:ri – etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv

Partsmötet,

Erinrar sig rekommendation 1, 8 och 9 i rapporten från den andra sessionen inom Förenta Nationernas permanenta forum för urfolk, antagen av partsmötet i beslut VII/16, paragraf 5 och beslut VIII/5 F av Partsmötet, rörande grunddrag i en etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för ursprungs- och lokalsamhällens kulturella och immateriella arv som är relevant för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och som tar i beaktande uppgift 16 i arbetsprogrammet för artikel 8j och därtill hörande bestämmelser,

Framhåller att för ändamålet med denna kod refererar ”kulturellt och immateriellt arv” till urfolks- och lokala samhällens kulturarv och immateriella arv och tolkas inom konventionens ram, som kunskaper, innovationer och sedvänjor hos urfolk och lokalsamhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald,

Arbetar för att säkerställa full respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv som är relevant för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald,

Erinrar sig att parterna till konventionen om biologisk mångfald har förbundit sig att, i enlighet med konventionens artikel 8j, respektera, bevara och bibehålla kunskap, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella levnadsätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald (hädanefter refererat till som ”traditionell kunskap”), och att främja deras vidare tillämpning med godkännandet och deltagandet av bärarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor och uppmuntrar till rättvis fördelning av nytta som uppkommer från användande av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor,

Erkänner att respekt traditionell kunskap kräver att den värderas jämbördigt med och komplementär till vetenskaplig kunskap, och att detta är grundläggande för att säkerställa full respekt för ursprungs- och lokalsamhällens kulturella och immateriella arv som är relevant

för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald,

Erkänner även att varje åtgärd som görs för att respektera, bevara och bibehålla användandet av traditionell kunskap kommer att ha mycket större förutsättningar att lyckas om den har stöd från urfolks- och lokala samhällen och om den är utformad och framställd på ett sätt som är begripligt,

Erkänner dessutom vikten av att genomföra Akwé: Kon frivilliga riktlinjer för genomförande av kultur-, miljö- och socialkonsekvensbeskrivningar som rör projekt som föreslås äga rum på, eller sannolikt kommer att ha inverkan på, heliga platser och på mark, sjöar och vattendrag som traditionell bebos eller används av urfolks- och lokala samhällen,¹

Erinrar sig att urfolks- och lokala samhällens tillträde till mark- och vattenområden, som traditionellt bebos eller används av urfolks- och lokala samhällen, samt möjligheten att utöva traditionell kunskap på dessa mark- och vattenområdena, är av yttersta vikt för bibehållandet av traditionell kunskap, och utvecklandet av innovationer och sedvänjor relevanta för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald,

Tar hänsyn till vikten av att bevara och utveckla traditionella språk som används av urfolks- och lokala samhällen som rika källor för traditionell kunskap beträffande medicin, traditionella lantbrukssystem, inklusive odlad mångfald och husdjurskötsel, mark, luft, vatten och hela ekosystem som har ärvts från en generation till nästa,

Tar hänsyn till den traditionella kunskapens holistiska natur och dess flerdimensionella karaktär som inkluderar, men inte är begränsad till rumsliga², kulturella³ andliga och temporala⁴ kvalitéer,

¹ Beslut VII/16 F, annex.

² Territorie-/lokalerbaserade.

³ Rotade i de bredare kulturella traditionerna hos ett folk.

⁴ Utvecklar, anpassar, och förändrar sig dynamiskt över tiden.

Tar även hänsyn till de olika internationella institutioner, instrument, program, strategier, standarder, rapporter och processer som är relevanta och vikten av deras harmonisering, att de kompletterar varandra, och deras effektiva implementering, i synnerhet:

- (a) Konventionen mot rasdiskriminering (1965);
- (b) ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk/konvention nr 169 om stam- och urfolk i oberoende stater, (1989), *International Labour Organization Convention No.169 on Indigenous and Tribal People*;
- (c) Konventionen om biologisk mångfald (1992);
- (d) Unesco:s konvention om skydd av det immateriella kulturarvet, (2003), *The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*;
- (e) Konventionen om att skydda och främja diversiteten hos kulturella uttryck, (2005), *The Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*;
- (f) FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948)
- (g) Det internationella avtalet om civila och politiska rättigheter, (1966), *The International Covenant on Civil and Political Rights*;
- (h) Det internationella avtalet om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, (1966), *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*;
- (i) FN:s andra årtionde för världens urfolk, (2005–2014), *The Second International Decade of the World's Indigenous Peoples*;
- (j) Unesco:s deklaration om kulturell mångfald (2001) *Universal Declaration on Cultural Diversity*;
- (k) Unesco:s deklaration om bioetik och mänskliga rättigheter (2005) *Universal Declaration On Bioethics And Human Rights*;
- (l) Bonn-riktlinjer om tillträde till genetiska resurser och rättvis fördelning av vinster av deras användande, (CBD, 2002), *The Bonn Guidelines on Access to Genetic Resources and Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising out of their Utilization*;
- (m) Akwe: Kon riktlinjer (CBD, 2004);
- (n) FN:s deklaration om urfolkens rättigheter (2007), *The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*.

Efter att ha övervägt grunddragen i en etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv relevant för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald,

Antar grunddragen för en etisk uppförandekod i enlighet med beslutets bilaga;

Beslutar om att benämna den etiska uppförandekoden ”Tkarihwaí:ri – etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv relevanta för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald”;

Inbjuder parter och regeringar att använda elementen i den etiska uppförandekoden som modell för att ”leda utvecklingen av modeller för koder för etiskt uppförande för forskning, tillträde till, utbyte av och förvaltning av information avseende traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald”⁶ som utvecklas i enlighet med varje parts specifika nationella förhållanden och som erkänner den rika kulturella mångfalden hos urfolks- och lokala samhällen;

Inbjuder även parter och regeringar att genomföra utbildning och medvetandegörande samt utveckla kommunikationsstrategier för att bistå relevanta regeringsdepartement och myndigheter, akademiska institutioner, privata sektorn, potentiella intressegrupper i utvecklings- och/eller forskningsprojekt, råvaruindustrier, skogsbruk och allmänheten att föra ut kunskap om grunddragen i den etiska uppförandekoden, i syfte att på lämpligt sätt inbegripa dessa i riktlinjer och processer som reglerar interaktion med urfolks- och lokala samhällen på den transnationella, nationella och lokala nivån;

Inbjuder sekretariaten för mellanstatliga avtal såväl som myndigheter, organisationer och processer, vilkas mandat och aktiviteter relaterar till biologisk mångfald, att i sitt arbete beakta och implementera grunddragen i denna etiska uppförandekod;

Inbjuder den globala miljöfonden (Global Environment Facility), internationella fonder och biståndsorganisationer samt relevanta icke-statliga organisationer, att vid behov, i enlighet med deras mandat och ansvar, överväga stöd till urfolks- och lokala samhällen, i synnerhet kvinnor, för att öka deras medvetenhet samt stärka deras kapacitet att förstå elementen i denna etiska uppförandekod.

⁵ Uttalas {Tga-ree-wa-yie-ree}, en term på Mohawk som betyder ”den rätta vägen”.

⁶ Beslut V/16, annex, arbetsprogram för genomförandet av artikel 8j, element 5, uppgift 16.

Annex

Tkarihwaié:ri – etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för urfolks- och lokala samhällens kulturella och immateriella arv relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald

Avdelning 1

Grundsatser

1. Följande element i en etisk uppförandekod är frivilliga och är ämnade att ge vägledning för interaktioner med urfolks- och lokala samhällen och för utveckling av lokala, nationella och regionala uppförandekoder med syfte att befrämja respekt, bevarande och upprätthållande av traditionell kunskap, relevanta innovationer och sedvänjor för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Det ska inte betraktas som revideringar eller uttolkningar av de ålägganden som parterna ges i konventionen för biologisk mångfald eller andra internationella verktyg. De ska inte heller tolkas som att de förändrar nationella lagar, traktat, överenskommelser eller andra konstruktiva avtal som redan kan finnas.
2. Dessa grunddrag för en etisk uppförande kod syftar till att öka respekten för kulturellt och immateriellt arv relevant för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. På detta sätt bidrar de till att uppfylla målen i konventionen om biologisk mångfald, artikel 8j, och dess åtgärdsprogram för bevarande och användning av traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor hos urfolk och lokalsamhällen.
3. Dessa grunddrag syftar till att ge vägledning för att etablera eller förbättra de nationella ramverk som krävs vid interaktioner med urfolks- och lokala samhällen av bl.a. myndigheter, akademiska institutioner, den privata sektorn, potentiella intressenter i utvecklings- och/eller forskningsprojekt, råvaruindustrier, skogsbruk och andra aktörer som kan bli involverade. Detta gäller i synnerhet för utveckling av verksamheter på mark- och vattenområden som traditionellt används av urfolk- och lokala samhällen, samtidigt som de ger möjligheter till urfolk- och lokala samhällen att främja respekt för sin traditionella kunskap och därmed associerade biologiska och genetiska resurser.
4. Där medgivande eller tillstånd krävs av urfolks- och lokala samhällen med hänsyn till deras traditionella kunskap relaterade till bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald så tillfaller rätten dem att, i enlighet med deras sedvanerätt och sedvänjor, identifiera relevanta innehavare av kunskap.

Avdelning 2

Etiska principer

5. Följande etiska principer är ämnade att främja respekt för urfolks- och lokala samhällens rättigheter att åtnjuta, skydda och föra vidare till kommande generationer, sitt kulturella och immateriella arv, inklusive traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor relevanta för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, och det är i enlighet med dessa principer som andra bör samverka med urfolks- och lokala samhällen.
6. Det är synnerligen önskvärt att interaktioner med urfolks- och lokala samhällen grundas på följande:

A. Allmänna etiska principer

Respekt för redan existerande avtal

7. Denna princip erkänner vikten av ömsesidigt överenskomna avtal på nationell nivå som redan existerar i många länder och att man vid alla tidpunkter bör respektera sådana avtal.

Immaterialrätt

8. Lokal och individuell oro för och anspråk på ägande av kulturellt och intellektuellt arv relevant för traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor relaterade till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, bör erkännas och hänvisas till i förhandlingar med urfolks- och lokala samhällen innan aktiviteterna/interaktionerna inleds.

Icke-diskriminering

9. Etiken och riktlinjerna för all verksamhet ska vara icke-diskriminerande, med undantag för åtgärder för positiv särbehandling, särskilt vad gäller kön, missgynnade grupper och representation.

Transparens/full öppenhet

10. Urfolks- och lokala samhällen ska ges adekvat information i förväg om karaktären och omfattningen av samt syftet med all föreslagen verksamhet som kommer att utföras av andra, som kan inbegripa deras traditionella kunskap, innovationer, och sedvänjor relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, vilken äger rum på eller som sannolikt kommer att ha en påverkan på heliga platser och på mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av urfolks- och lokala samhällen. Denna information ska tillhandahållas på ett sätt som beaktar och aktivt relaterar till den sammantagna kunskap och de sedvänjor som finns i urfolks- och lokala samhällen.

I förväg avgivet informerat medgivande och/eller godkännande och inblandning

11. Alla verksamheter som kopplar till traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, vilka äger rum på eller som sannolikt kommer att påverka heliga platser och på mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av urfolks- och lokala samhällen och där en specifik grupp påverkas, ska genomföras med ett i förväg avgivet informerat medgivande och/eller godkännande och delaktighet från urfolks- och det lokala samhället. Ett sådant medgivande får inte ha framtvingsgats genom hot, våld eller via manipulering.

Interkulturell respekt

12. Traditionell kunskap ska respekteras som ett legitimt uttryck för kultur, traditioner och erfarenheter inom urfolks- och lokala samhällen och som en del av mångfalden av existerande kunskapssystem. Det är mycket önskvärt att de som interagerar med urfolks- och lokala samhällen genom tvärkulturell dialog visar respekt för deras kulturella integritet, moral och andlighet samt för urfolks- och lokala samhällens traditioner och relationer och undviker att i den interkulturella dialogen föra in externa koncept, kriterier och värderingar. Respekt för kulturellt arv, för ceremoniella och heliga platser såväl som heliga arter och för hemlig och helig kunskap bör i all verksamhet visas särskilt hänsyn.

Skydd av kollektiv eller individuell äganderätt

13. Resurser och kunskap hos urfolks- och lokala samhällen kan vara kollektivt eller individuellt ägda. De som interagerar med urfolks- och lokala samhällen ska försöka förstå balansen mellan kollektiva och individuella rätt- och skyldigheter. Urfolks- och lokala samhällens rätt att skydda, både kollektivt och på annat sätt, sina kulturella och immateriella arv, materiella och immateriella, ska respekteras.

Rättvis nyttofördelning

14. Urfolks- och lokala samhällen bör få skälig och rättvis ersättning för sina bidrag till all slags verksamhet relaterad till biologisk mångfald och associerad till traditionell kunskap som föreslås äga rum på eller som sannolikt kommer att påverka heliga platser och mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av urfolks- och lokala samhällen. Vinstdelning ska ses som ett sätt att stärka urfolk och lokalsamhällen och främja målen för konventionen om biologisk mångfald och bör även vara rättvis inom och bland berörda grupper, med hänsyn tagen till relevanta samhällsstrukturer.

Skydd

15. Föreslagen verksamhet inom konventionens mandat bör göra skäliga ansträngningar för att skydda och intensivifiera förhållandet mellan urfolks- och lokala samhällen och deras miljö och därmed gynna konventionens målsättningar.

Försiktighetsprincipen

16. Denna punkt bekräftar försiktighetsprincipen som framställs i princip 15 i Riodeklarationen om miljö och utveckling⁷ och i inledningen till Konventionen om biologisk mångfald. Arbetet med att förutse och värdera möjliga skador på biologisk mångfald bör inkludera lokala kriterier och indikatorer, och den bör fullt ut involvera relevanta urfolks- och lokala samhällen.

B. Specifika hänsynstagande

Erkännande av heliga platser, kulturellt viktiga platser samt mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av urfolks- och lokala samhällen

17. Denna princip erkänner urfolks- och lokala samhällens obestridliga relationer till sina heliga platser, kulturellt viktiga platser och till mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av dem och därtill kopplad traditionell kunskap, och den erkänner att för dem är kultur, mark- och vattenområden sammanvävda. I detta sammanhang ska, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella åtaganden, ursprungs- och lokala samhällens traditionella markanvändning erkännas, eftersom tillträde till mark och vatten samt heliga platser är grundläggande för bibehållandet av traditionell kunskap och därtill kopplad biologisk mångfald. Glest befolkade mark- och vattenområden skall inte antas vara tomma utan kan traditionellt vara bebodda eller använda av urfolks- och lokala samhällen.

Tillträde till traditionella tillgångar

18. Den traditionella rätten till tillgångar är ofta kollektiv i sin natur men kan inkludera andra rättigheter och skyldigheter och berör traditionella tillgångar förekommande på mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av urfolk och lokalsamhällen. Urfolks- och lokala samhällens tillträde till traditionella resurser är avgörande för det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald och för överlevnaden av kulturen. Verksamhet ska inte påverka tillträdet till traditionella resurser om inte det berörda samhället har givit sitt medgivande. All verksamhet ska respektera sedvanerätt som styr tillgången till resurserna när det berörda samhället så begär.

Inte bli godtyckligt förflyttande eller omlokaliserade

19. Verksamheter relaterade till biologisk mångfald och målen för konventionen, såsom bevarande, ska inte med tvång eller våld och utan samtycke leda till avlägsnande av urfolks- och lokala samhällen från de områden som traditionellt bebos eller nyttjas av dem. I de fall då de medger flyttning ska de kompenseras. När det är möjligt ska dessa urfolks- och lokala samhällen medges rätten att återvända till sina traditionella områden. Sådan verksamhet får inte orsaka att med-

⁷ Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992, vol. I, Resolutions Adopted by the Conference (United Nations publication, Sales No. E.93.I.8 och corrigendum), resolution I, annex I.

lemmar ur urfolk och lokala samhällen, särskilt äldre, handikappade och barn, genom hot eller våld avlägsnas från sin familj.

Traditionellt förvalterskap

20. Traditionellt förvalterskap erkänner de holistiska sambanden mellan människorna och ekosystemen och urfolks- och lokala samhällens skyldigheter och ansvar för att bevara och upprätthålla rollen som traditionella beskyddare och förvaltare över ekosystemen genom att bibehålla kultur, andliga trosuppfattningar och sedvänjor. Därför är kulturell mångfald, inklusive språklig mångfald, en nyckel till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Således bör urfolks- och lokala samhällen, där så är relevant, vara aktivt inblandade i förvaltningen av mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller används av dem, inklusive heliga platser och skyddade områden. Urfolks- och lokala samhällen kan också betrakta särskilda växt- och djurarter som heliga, och har som förvaltare av biologisk mångfald ett ansvar för deras välbefinnande och fortsatta existens och detta ska respekteras och tas i beaktande i all verksamhet.

Erkännande av urfolks- och lokala samhällens sociala strukturer – Utvidgade familjer, samhällen och urfolksnationer

21. För urfolks- och lokala samhällen har all verksamhet en social kontext. Rollen som äldre, kvinnor och barn spelar är mycket viktig i spridning av kultur, vilken är beroende av generationsöverskridande överföring av kunskap, innovationer och sedvänjor. Därför ska man respektera de sociala strukturerna hos urfolks- och lokala samhällen, inbegripande deras rätt att föra vidare sin kunskap i enlighet med egna traditioner och sedvänjor.

Återställande och/eller ersättning

22. Alla ansträngningar ska göras för att undvika ogynnsamma konsekvenser för urfolk och lokalsamhällen och deras mark- och vattentillgångar som traditionellt bebos eller används av dem, deras heliga platser och heliga arter och deras traditionella tillgångar, från all slags verksamhet som berör eller påverkar dem relaterat till biologisk mångfald, bevarande och hållbart nyttjande. Om några sådana ogynnsamma konsekvenser skulle inträffa, skall återställning ske eller ersättning utgå i enlighet med nationell lagstiftning, relevanta internationella åtaganden och genom muntliga avtal mellan urfolk och lokalsamhällen och de som utför verksamheten.

Repatriering

23. Ansträngningar för repatriering bör göras i syfte att återföra information för att underlätta återtagandet av traditionell kunskap om biologisk mångfald.

Fredliga relationer

24. Konflikter mellan urfolks- och lokala samhällen och lokala eller nationella myndigheter orsakade av verksamhet relaterad till bevarande eller hållbart nyttjande av biologisk mångfald ska undvikas. Ifall detta inte går att undvika ska nationellt och lokalt lämpliga medlingsverktyg användas i syfte att lösa konflikten och klagomålen. De som samverkar med urfolks- och lokala samhällen skall undvika att bli inblandade i lokala och regionala tvister.

Forskningsinitiativ som stödjer urfolks- och lokala samhällen

25. Urfolks- och lokala samhällen ska ges möjlighet att aktivt delta i forskning, som påverkar dem eller som drar nytta av deras traditionella kunskap relaterad till målen inom konventionen, bestämma över egna forskningsinitiativ och prioriteringar, genomföra sin egen forskning, vilket inbegriper att bygga upp egna forskningsinstitutioner och främja uppbyggnad av samarbete, kapacitet och kompetens.

Avdelning 3

Metoder

Förhandlingar med gott uppsåt

26. Alla som använder denna kod uppmuntras att interagera och att formellt ansluta sig till en process av förhandling med gott uppsåt.

Subsidiaritetsprincip och beslutsfattande

27. Samtliga beslut rörande samverkan med urfolks- och lokala samhällen som relaterar till målen i konventionen ska utarbetas och utvecklas på lämplig nivå i syfte att försäkra att urfolks- och lokala samhällen ges medbestämmanderätt och tillåts deltaga effektivt med beaktande av att sådana verksamheter ska respektera urfolks- och lokala samhällens egna strukturer för att fatta beslut.

Partnerskap och samarbete

28. Partnerskap och samarbete bör vägleda all verksamhet i enlighet med grunddragen för den etiska uppförandekoden i syfte att understödja, underhålla samt försäkra hållbart nyttjande av biologisk mångfald och traditionell kunskap.

Hänsynstagande till genusfrågor

29. Använda metoder bör ta hänsyn till den vitala roll som kvinnor i urfolks- och lokala samhällen spelar för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, och försäkra sig om behovet av fullt och effektivt deltagande av kvinnor i utformandet av handlingsprogram/politik på alla nivåer och arbete för bevarande av biologisk mångfald, på lämpligt sätt.

Ansats för fullt och effektivt deltagande

30. Denna princip erkänner den avgörande vikten av att urfolks- och lokala samhällen fullt och effektivt kan delta i verksamhet som berör biologisk mångfald och bevarande, vilken kan påverka dem, och att man respekterar deras processer för att fatta beslut och tidsramar som krävs för beslutsfattandet. Etiskt uppförande ska ske med erkänsla för att det kan finnas legitima tillfällen när urfolks- och lokala samhällen kan vägra utomstående tillgång till traditionell kunskap.

Sekretess

31. Sekretess när det gäller information ska respekteras, i enlighet med nationell lagstiftning. Information som urfolks- och lokala samhällen bidrar med ska inte avslöjas till andra eller användas för andra syften än de för vilka medgivande har givits, och kan inte föras vidare till en tredje part utan medgivande från urfolks- och lokala samhället ifråga. I synnerhet måste sekretess gälla för helig och/eller hemlig information. De som arbetar med urfolks- och lokala samhällen ska vara medvetna om att begrepp som "allmän egendom" kanske inte speglar urfolks- och lokala samhällets kulturella parametrar på ett adekvat sätt.

Ömsesidighet

32. Information som framkommer genom verksamhet tillsammans med urfolks- och lokala samhällen ska delas med dem på ett för dem förstäligt och kulturellt passande sätt, med syfte att främja interkulturellt utbyte, kunskaps- och teknologiöverföring, synergism samt ömsesidigt berikande.

Naptek – traditionell kunskap och biologisk mångfald

Sedan 1 januari 2006 driver Centrum för biologisk mångfald efter ett regeringsbeslut Naptek, ett nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Programmet är en del i Sveriges genomförande av FN:s konvention om biologisk mångfald.

Traditionell kunskap eller ”tyst kunskap” är den folkliga erfarenhetsbaserade kunskap som förs vidare från generation till generation genom praktiskt brukande av naturen och de biologiska naturresurserna. Traditionell livsmedelstillverkning, samernas renskötsel, slöjd, jakt och fiske, kustnära fiskares vana vid sjöliv och fåbodsbrukarnas kunskaper om djuren och om skogsbyte är exempel på traditionell kunskap som riskerar att glömmas bort. I konventionen om biologisk mångfald framhålls sådan kunskap som en viktig resurs för framtiden.

Naptek har i uppdrag att verka för nyttjande, spridande och bevarande av lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Programmet skall även ha ett särskilt fokus på traditionell och lokal kunskap knuten till Sveriges urfolk samerna.

Avsikten med Naptek är att arbeta med att:

- kartlägga och dokumentera traditionell kunskap
- upprätthålla lokal och traditionell kunskap
- sprida traditionell kunskap till andra traditionsbärare och myndigheter
- stimulera forskning om traditionell kunskap

Den folkliga erfarenhetsbaserade kunskapen som har förts vidare från generation till generation genom praktiskt brukande av natur och biologiska naturresurser kan innehålla möjliga svar på framtidens frågor. Den bygger på erfarenheter från en tid av effektiv produktion före billig fossil energi.

För att kunna bevara traditionell och lokal kunskap i dess rätta sammanhang krävs också att vi ser dess värde och respekterar den för vad den kan bidra med till ett framtida hållbart samhälle. Det är då en nödvändighet att vi också respekterar och visar hänsyn gentemot de sagespersoner i urfolks- och lokala samhällen som besitter den kunskap som skulle kunna bidra till en hållbar utveckling. Det är viktigt att inse att akademierna och myndigheterna inte sitter inne med alla svaren och att det finns andra former av kunskap som kan visa sig vara minst lika värdefull.

Läs mer på Naptek:s hemsida: www.naptek.se

Naptek
CBM
Box 7007
750 07 UPPSALA
018-67 25 91
naptek@cbm.slu.se

Tkarihwaié:ri – etisk uppförandekod

Detta är en inofficiell översättning av en etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för urfolks kulturella och immateriella arv som har utarbetats inom FN:s konvention om biologisk mångfald. Denna konvention betonar vikten av urfolks- och lokalsamhällens traditionella kunskap och sedvanebruk av de biologiska resurserna som ett sätt att finna vägar att utveckla metoder för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Traditionell kunskap, dvs. praktisk erfarenhetsbaserad kunskap som förts vidare från generation till generation, bedöms som en viktig förutsättning för att uppnå ett framtida hållbart samhälle.

Vi har inom Naptek valt att översätta detta konventionsdokument för att nationellt öka tillgängligheten av och medvetandet om denna etiska uppförandekod.

NAPTEK – Nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Ett program vid Centrum för biologisk mångfald.

www.naptek.se



CBM Centrum för
biologisk mångfald